

'DENK IN KANSEN, NIET IN BEPERKINGEN'

Het ontwikkelen van leerpotentie

Je kunt veel meer dan je denkt! Als je de lat hoger legt, zul je zien dat je er uiteindelijk overheen springt. Zo zou je de term leerpotentieel kunnen omschrijven. Met de juiste aanpak kun je je cognitieve capaciteiten sterk vergroten. Wat hebben kinderen nodig om te groeien?

De beroemde onderwijsontwikkelaar Reuven Feuerstein maakte dat jaren geleden al duidelijk. Zijn motto luidde: denk in kansen, niet in beperkingen. Hij ontdekte dat elke nieuwe situatie leidt tot een aanpassing. Een proces dat eindeloos doorgaat. Ook Nederlandse wetenschappers als Jelle Jolles ('Een traag groeiende boom kan ook de hoogste worden') en Wilma Resing ondersteunen de gedachte dat een kind veel beter gaat presteren als het de juiste prikkels krijgt. Het HCO ondersteunt daarom de bijzondere leerstoel van prof. dr. Wilma Resing voor Onderzoek naar intelligentie, dynamisch testen en leerpotentieel aan de Universiteit Leiden. Regelmatig vindt er uitwisseling van kennis en ervaring plaats tussen adviseurs van het HCO en wetenschappers.

SUCCESERVARING

Hanna Stoutjesdijk, orthopedagoog en onderwijsadviseur, volgt bij HCO de ontwikkelingen met betrekking tot leerpotentieel op de voet. 'Ieder kind heeft bepaalde onontdekte kwaliteiten. Daar moet een kind naar op zoek gaan en ouders en leraren moeten dat stimuleren. Le-

raren zien vaak wel dat een kind meer kan, maar de tijd en middelen ontbreken om die potentie naar boven te krijgen. Met een iets andere aanpak, met een paar hints (aanwijzingen, red.) tijdens de begeleiding blijken kinderen ineens veel meer te kunnen. Die succeservaringen nemen ze mee de klas in, reken uit je winst.'

Het ontwikkelen van leerpotentie sluit volgens Stoutjesdijk nauw aan bij de theorie van de 'zone van de naaste ontwikkeling'. Je stelt niet statisch vast hoever een leerling nu is, maar via dynamisch testen wordt het groeiproces in beeld gebracht. 'Leerlingen worden vaak afgerekend op het aantal fouten dat ze gemaakt hebben. Veel interessanter is het om te kijken naar het proces. Wat heeft die leerling erbij geleerd? Hoe heeft hij het aangepakt? Welke stappen heeft hij gezet dat hij de taak nu wel goed maakt?' Bij een dynamisch leerpotentieelonderzoek zet je volgens Stoutjesdijk heel sterk in op de relatie met de leerling. 'De leerling staat centraal, met al z'n gevoelens en angsten. Deze hebben natuurlijk een behoorlijke impact op het zelfvertrouwen van die leerling. In de gesprekken ligt de nadruk op wat het kind wil én op wat hij daarvoor moet doen. Je start met een opdracht die een leerling vermoedelijk goed aankan. Je gaat stap voor stap een niveau hoger en laat de leerling dus steeds moeilijker opdrachten uitvoeren. Als de leerling vastloopt geef je als onderzoeker hints, dat zijn aanwijzingen op een manier die de leerling uitdaagt zelf na te denken.

UITDAGING IS LEUK: DE LEARNING PIT

Leerkrachten kunnen leerlingen leren om van uitdagingen te genieten. Leer ze dat het doen van eenvoudige taken tijdverspilling is. Dat geconfronteerd worden met een uitdaging leuk is. Laat ze strategieën bedenken die ze kunnen gebruiken om een uitdaging aan te pakken. Leer ze de waarde van leren inzien. Bij leren hoort ook dat het soms moeilijk is. Iets dat inzicht kan geven is de verbeelding van de learning pit.

De Learning pit is een idee van James Nottingham. Growth Mindsets is een gezamenlijk project van Bazalt, HCO en RPCZ. Kijk voor inspiratie, tips, boeken en trainingen op www.growthmindsets.nl.

De basishouding van de onderzoeker is gericht op doorvragen, zodat de leerling zelf gaat nadenken over wat hij doet en hoe hij iets aanpakt.’

EXECUTIEVE FUNCTIES

Het HCO besteedt speciale aandacht aan de thema’s growth mindset en executieve functies. Twee aandachtsvelden die een grote invloed hebben op de positieve ontwikkeling van kinderen. Stoutjesdijk: ‘Executieve functies spelen een rol bij leerpotentieel in die zin dat je ze als leervoorwaarden kunt zien. Neem bijvoorbeeld plannen en organiseren. Als je daar moeite mee hebt, kan dat het benutten van je volledige potentieel om te leren in de weg zitten. Het ontwikkelen van deze executieve functies begint al bij de kleuters, als ze bij het planbord staan: ga ik in de poppenhoek spelen of ga ik tekenen? Door als juf hier net iets meer aandacht aan te geven, leren kinderen dat ze hun eigen tijd in kunnen delen en leren ze wat plannen is. Maar ook in de hogere groepen kun je hier heel goed mee aan het werk. Kijk maar eens hoeveel leerlingen het werkstuk dat ze over een paar weken moeten inleveren op de juiste dag noteren. En hoeveel tijd vergt bijvoorbeeld het boek dat ze daarvoor moeten lezen? En wat moeten ze nog meer doen? Je wilt het ze niet voorkauwen, maar vragenderwijs wil je ze wel over het proces laten denken. Het trainen van de executieve functies is vooral een bewustmakingsproces. Keuzes moeten naar de oppervlakte gebracht worden.’

DE JUISTE MINDSET

Naast het stimuleren van de executieve functies is ook het creëren van de juiste mindset een belangrijk leerdoel. Volgens Stoutjesdijk moeten leerlingen leren dat groei gelijk staat aan uitdagingen aan-

gaan. Dat fouten maken daar onlosmakelijk mee verbonden is en zelf de oplossing bedenken het ultieme doel. ‘Voor leraren geldt dat ze niet alles moeten voorkauwen, leg de focus op het proces en laat vooral los. De grootste valkuil is dat je iets te snel invult voor een kind. We zeggen altijd: je moet op je handen blijven zitten en als die beginnen te tintelen dan moet je er toch op blijven zitten. Laat het uit het kind komen. Daar hebben zowel leraren als ouders grote moeite mee.’

Speciaal voor kleuters heeft het HCO het Kleuter-PDO (een Pedagogisch Didactisch Observatie-instrument) ontwikkeld. Volgens Stoutjesdijk kun je er niet vroeg genoeg mee beginnen. ‘Natuurlijk maak je bij kleuters wel gebruik van ander materiaal en ook werk je veel meer met observaties, maar door in een vroeg stadium samen op zoek te gaan naar de mogelijkheden van deze kinderen, kun je ook op jonge leeftijd al grote sprongen vooruit maken.’

DOORVERWIJZING NAAR MEER INFO

Leerpotentieel, dynamisch testen en het Kleuter-PDO zijn onderdeel van de dienstverlening van het HCO. Zie www.hco.nl/leerpotentieel.

Samen met partners RPCZ en Bazalt binnen de Bazalt Groep wordt kennis gedeeld en verdere dienstverlening ontwikkeld. Bijvoorbeeld op het gebied van het stimuleren van een growth mindset. Zie www.growthmindsets.nl.

TEKST FRANK STIENISSEN
FOTOGRAFIE HCO